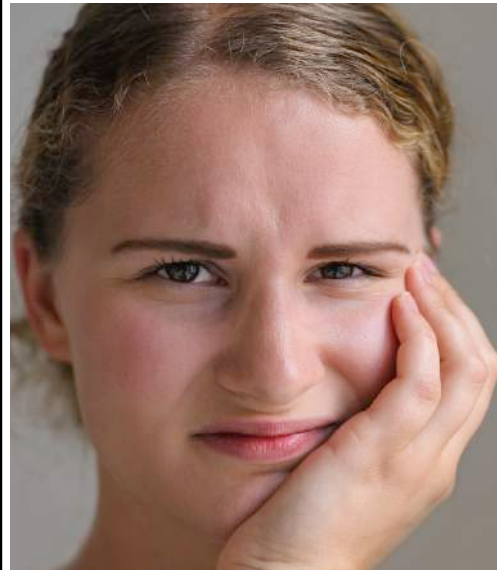

Kronisk smärta i Region Skåne

Per Alstergren
Docent, över tandläkare
Universitetslektor

Malmö högskola
Orofaciala smärtenheten

Upplägg (60 min!)

Vad är smärta?

Hur mycket smärta finns det?

Diagnostik

Behandling

Orofaciala smärtenheten

Långvarig orofacial smärta i Region Skåne

Vanligt förekommande (frekvens, intensitet, duration)

Ofta stora negativa konsekvenser för individen

Få möjligheter till hjälp inom vården

Kronisk smärta egen sjukdom → Kräver ofta omfattande multidisciplinär/multimodal utredning och behandling enligt den biopsykosociala modellen

Orofaciala smärtenheten

Utredning och behandling av dessa patienter

"En obehaglig sensorisk och emotionell upplevelse, som är förenad med manifest eller hotande vävnadsskada eller beskrivs i termer av sådan skada"

International Association for the Study of Pain 1994

Definition kronisk smärta

Smärta som persisterar längre än tiden för vad normal läkning av det aktuella tillståndet kan förväntas ta (Bonica 1953)

Klinisk praxis >3 mån

Forskning >6 mån

Vad är smärta? Egentligen?

Vad är smärta? Egentligen?

Nödvändig skyddsfunktion för organismen

Uppmärksamhets- och varningssignal

Vad är smärta? Egentligen?

All smärta är inte av ondo

Congenital insensitivity to pain

Två typer

- * Okänslig för smärtsignaler
- * Okänslig för emotionella delar av smärtan
"La Belle Indifference"

Ashlyn Blocker

Miss C

Vittangisjukan

AKUT SMÄRTA

Viktig biologisk skyddsfunktion

Exempel: trauma, infektion

Oftast enkelt att behandla

KRONISK SMÄRTA

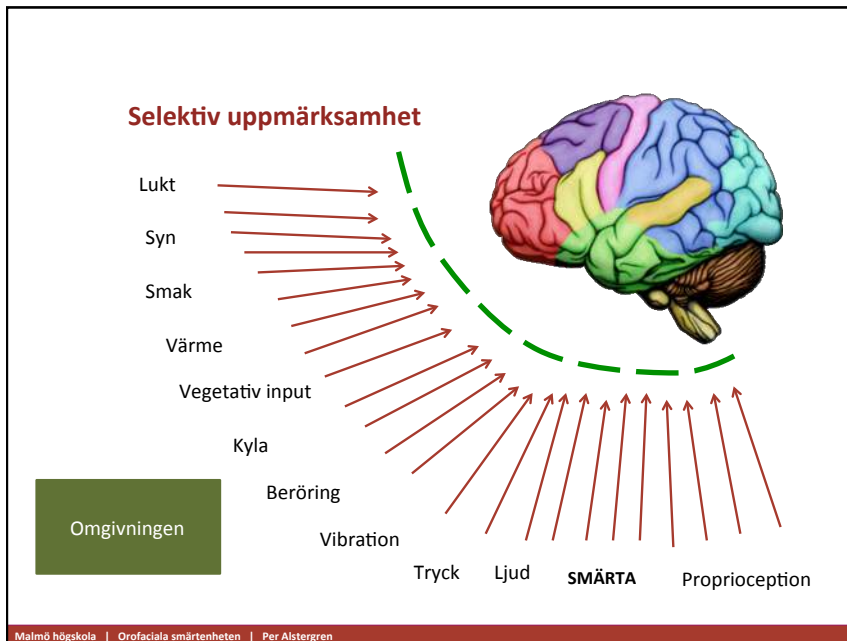
Biologisk funktion?

Ska betraktas som egen sjukdom

Påverkar patientens livskvalitet och möjlighet
att utföra dagliga aktiviteter mycket uttalat

Svårbehandlat

Vad händer när smärtsignalerna når hjärnan?

Uppmärksamhet

"Larmet" går, vakenhetsgraden ökar snabbt
Kroppen förbereder sig för kamp (hjärta, muskler, mage, sömnen avbryts, immunsystem...)

Värdering

Håller något farligt på att hända?
"Ja", "nej" eller "vet inte ännu"

Förändringar i sensorik
Autonoma förändringar

Smärtans egenskaper

Smärta är en subjektiv upplevelse
Inte ett stimulus

Delar

Sensorisk diskriminativ	Lokalisation, intensitet, typ...
Affektiv (emotionell)	Obehag, olust, rädsla, ångest...
Kognitiv	Kunskap och sammanhang (fotboll – tandvårdsrädsla) Förväntningar, kunskap, erfarenheter...

Kronisk smärta är **inte** förlängd akut smärta eller symptom på annan kronisk sjukdom. Kronisk smärta är en **egen sjukdom** (IASP 1996).

Konsekvenser av kronisk smärta

Biologiska	Domningar, känselförändringar, refererad smärta, svullnad, aptitlöshet, ökat sömnbehov, trötthet, sömnstörningar...
Psykologiska	Depression, ångest, oro, sjukdomskänsla, uttrötthet, minnessvårigheter, koncentrationssvårigheter, katastroftänkande, självbild och –känsla, sömnstörningar, coping, minskad libido, irritabilitet...
Sociala	Social isolering, sjukfrånvaro, arbetslöshet, passivitet/apati, relationer, missbruk...

Varför blir smärta kronisk?

Okänt varför vissa individer eller vissa tillstånd utvecklar kronisk smärta

Riskfaktorer

Smärtduration
Antal smärtor
Smärtintensitet
Central sensitisering
Depression, ångest
Personlighetsdrag

Typisk patient med orofacial smärta

Kvinna
30 – 60 år

Smärtintensitet 5(10)
Muskelsmärta vanligast
Långvarig smärta
Stor påverkan på dagliga aktiviteter
Stor påverkan på livskvalitet

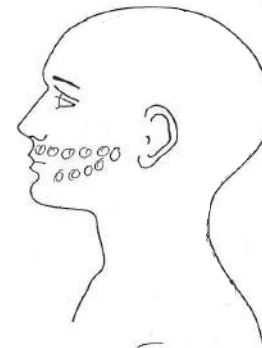
Hög frekvens av co-morbiditet
(huvudvärk, migrän, kronisk smärta med annan
lokalisering, depression, ångest mm)

Undersökt av många behandlare (median = >4)
Provat många olika sorters behandlingar (median = 6)
Nöjd med försöken att hjälpa
Ej nöjd med behandlingsresultatet

Türp et al 2008

Orofacial smärta?

Hur vanligt är kronisk smärta?

Hur vanligt är kronisk smärta?

Prevalens (Sverige)

Kronisk smärta (måttlig-svår)	18% (Europa 19%)
Duration	7 år
Vanligast	Rygg, knä, huvud
Män : kvinnor	1 : 1

Breivik et al 2006

20% av västvärldens befolkning har kronisk smärta

Muskuloskeletala sjukdomar	30-40%
Nacke och ryggsmärta	>30%

Pain Clinical Update, IASP, 2004

Kostnad per år i Sverige

87,5 miljarder kr

SBU 2006

Hur är det med orofacial smärta?

Orofacial smärta och funktionsnedsättning

Prevalens i befolkning

Kronisk orofacial smärta	12% (kvinnor) 7% (män)
Smärta i käkled senaste månaden	22% (kvinnor) 10% (män)
Gapsvårigheter	12% (kvinnor) 8% (män)
Ratio kvinnor:män	18 – 26 : 1

Brattberg et al 1989
von Korff et al 1988
Goulet et al 1995
Goncalves et al 2010

Orofacial smärta i Region Skåne

Gillborg et al 2010 (Studie finansierad av Region Skåne)

High prevalence (20%) of TMD-pain among adults in the county of Scania Highest prevalence (32%) was found among adults not born in a Nordic country

Frågeformulär till 10000 slumpvis utvalda i populationen, 61% svarade
Validerade screeningfrågor för TMD-smärta (Ing-Marie Nilsson)

I Skåne motsvarar detta

214000 vuxna

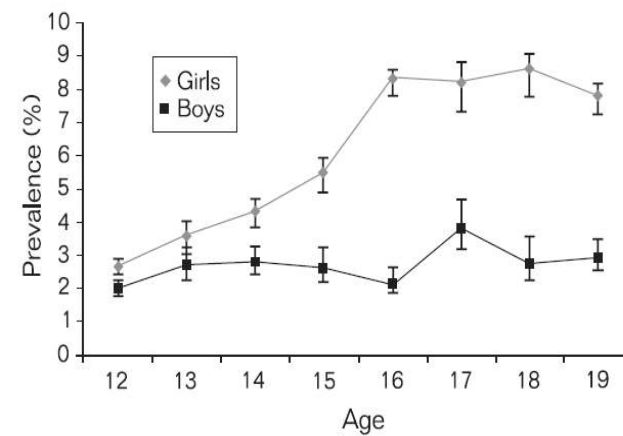
Kötid Orofacial smärta och käkfunktion

132 år

Antal bettfysiologer för kötid 1 år

1280 st

Kronisk orofacial smärta hos tonåringar

Nilsson et al 2007

SOCIALSTYRELSENS NATIONELLA RIKTLINJER

Smärta och funktionsstörningar i mun, ansikte och käkar**Mycket stor påverkan på den orala hälsan**

Käkledsartit associerad med inflammatorisk sjukdom
Idiopatisk ansiktssmärta och atypisk odontalgi
Käkmuskelsmärta associerad med generell smärta
Smärta och störd käkmotorik associerad med pisksnärtskada

Stor påverkan på den orala hälsan

Käkfunktionsstörning
Symtomatisk diskförskjutning
Käkledssmärta
Käkmuskelsmärta
Huvudvärk associerad med käkfunktionsstörning
Tandslitage med risk för progression
Nedsatt käkrörelseförmåga

Får patienterna vård?**Wänman 2012**

Ca 130000 vuxna (FTV + FK uppgifter, Västerbotten)

Förekomst 9%

Behandling 0,2-0,5%

Nilsson et al 2005

28,899 tonåringar (13 – 19 år)

Hos 43% av patienterna med orofacial smärta angavs detta i journalen

34% av patienter med orofacial smärta fick behandling
[100% av patienter med karies fick restorativ behandling]

Vanligaste behandlingsformerna: bettskena och information

UNDERDIAGNOSTIK och UNDERBEHANDLING

Sammanfattning kronisk smärta

Kronisk smärta är **inte** förlängd akut smärta

Kronisk smärta är **en sjukdom i sig**

Kronisk smärta är vanligt

Kronisk smärta har allvarliga konsekvenser

Det är okänt varför vissa utvecklar kronisk smärta

Riskfaktorer

Smärtduration, antal smärtor, katastrofiering, depression, ångest mm

Bettfysiologi vid Malmö högskola

Avdelningen för Orofacial smärta och käkfunktion

Tre kliniker: Studentklinik, Specialistklinik och Orofaciala smärtenheten

800-900 remisser per år

Orofaciala smärtenheten

Finansieras delvis av Region Skåne (vård och kompetensöverföring)

Mest komplexa och svårbehandlade patienterna

Multidisciplinärt samarbete vad gäller utredning och behandling

Smärtrehabilitering, Skånes Universitetssjukhus i Lund, med smärtläkare, psykiatier, psykologer, sjukgymnaster, kuratorer, arbetsterapeuter mm

Odontologisk smärtgrupp

Röntgenrund varannan vecka

Malmö högskola | Orofaciala smärtenheten | Per Alstergren

Odontologisk smärtgrupp (Smärtrond) var sjätte vecka

Multidisciplinär grupp

Per Alstergren (sammankallande)
Lars Eriksson (käkkirurgi)
Rolf Liedholm (oral medicin)
Fredrik Gränse (oral medicin)
Camilla Ahlgren (protetik)
Maria Pigg (endodonti)

Patienten utredd hos Orofaciala
smärtenheten
Genomgång av journal och
utredningsresultat
Gemensam undersökning av patienten
Gemensam diskussion och utlåtande

Malmö högskola | Orofaciala smärtenheten | Per Alstergren

Multidisciplinärt samarbete

Smärtrehabilitering Lund

Utredning

Teambedömning

Sambedömning

Affiliering

Multidisciplinärt samarbete

Käkkirurgi Lund

Konsultationer

Sambedömningar

Seminarier

Behandling

Farmakologisk behandling

Avlastning
Bettskena

Beteendepåverkande behandling

Smärtskola
Avslappning
KBT

Motorisk aktivering

Rörelseövningar
Sjukgymnastik

Sensorisk aktivering

TENS
Akupunktur

Delegation/assistans

Bettskena

Biofeedback

Rörelseträning

Akupunktur

TENS

Smärtskola
med KBT-inriktning

Multimodal behandling/rehabilitering

Breda och samordnade rehabiliteringsprogram

Helhetsperspektiv som integrerar medicinska och sociala åtgärder beroende på individens behov och sociala situation

Generellt mål är att lindra smärtupplevelsen samt att öka individens allmänna funktionsförmåga och arbetsförmåga

Kan omfatta vitt skilda åtgärder, t ex farmakologi, sjukgymnastiska, sociala, pedagogiska och psykologiska, i olika kombinationer

Rehabiliteringsprogrammen präglas av den specialistkompetens som finns tillgänglig

SBU 2006

Diagnosnivåer

Screening

Allmäntandvård, primärvård

Fördjupad undersökning

Allmäntandvård

Smärta och funktion

Behandling och/eller remittering

Specialistutredning

Hel utredning

Behandling inklusive psykosociala aspekter

Multidisciplinärt omhändertagande vid behov

Hur hitta patienterna i daglig praxis?

Tre screeningfrågor

- 1) Gör det ont i tinningen, ansiktet, käklederna eller käkarna en gång i veckan eller oftare?
- 2) Gör det ont när Du gapar eller tuggar en gång i veckan eller oftare?
- 3) Har Du låsningar eller upphakningar i käken en gång i veckan eller oftare?

”JA” på en eller fler frågor motiverar bettfysiologisk undersökning

Östergötland, Västerbotten, Gävleborg, Norrbotten m fl...

Utredning av orofacial smärta (Spec)

Anamnes	Frågeformulär
	Intervju
Status	Generellt
	Lokalt
	Neurologisk översikt
	Känselundersökning n trigeminus
	Käkleder
	Käkmuskulatur
	Rörelseomfång och –smärta
	Käkledsljud
	Ocklusion
	Slemhinnor, tunga
	Nacke

Kompletterande undersökningar (Spec)

Radiologi

Dubbelblind diagnostisk blockad

Diagnostisk behandling (farmaka)

Sambedomningar Smärtläkare
 Psykolog
 Sjukgymnast
 Odontologisk smärtgrupp

etc...

Undersökning av orofacial smärta (Allmäntdl)

Anamnes Frågeformulär
 Intervju

Status Generellt
 Lokalt
 Undersökning enligt DC/TMD
 inklusive palpation
 Ocklusion
 Slemhinnor, tunga

Diagnostic Criteria for Temporomandibular Disorders

Täcker de vanligast
förekommande tillstånden

Käkledssmärta
Käkmuskelsmärta

Huvudvärk

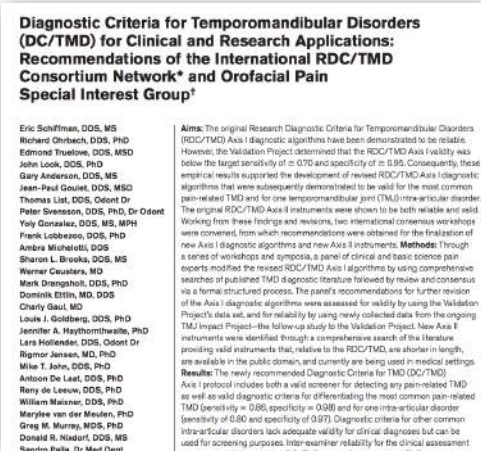
Degenerativ leddsjukdom

Diskdisplacering

Enklast möjliga procedur

Syftar till att användas i
allmäntandvård

Schiffman et al. 2014
Journal Oral & Facial Pain and Headache

Diagnostic Classification/Temporomandibular disorders (DC/TMD 2014)

Två axlar

I: Kliniskt tillstånd

II: Psykosocial situation och funktion

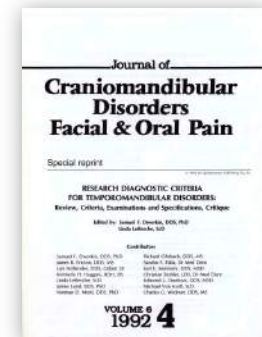
Behandlingsplanering och prognos

Väldefinierad undersökningsmetodik

Strikta diagnoskriterier

Enorm mängd data sedan 1992 ligger till grund

www.rdc-tmdinternational.org

DC/TMD Axis I

Vanliga tillstånd

Myalgi/myofasciell smärta
Diskdisplacering
Artralgi
Degenerativ ledsjukdom
Huvudvärk tillskriven TMD

Anamnes inkluderande frågeformulär
Klinisk undersökning

Nytt i DC/TMD

Smärta som känns igen
Refererad smärta
Huvudvärk

DC/TMD Axis II

Psykosocial dimension Uppskattning av psykosocial påverkan av
och på besvären samt inför
behandlingsplanering och
prognosbedömning

INTE för diagnostik

Validerade instrument

Depressivitet
Ångest
Somatisering
Stress
Katastrofiering

Hur använda?

Undersökning **om** pat identifieras i screening

DC/TMD ger beslutsunderlag

Beslutsunderlag

Behandling	Nationella riktlinjerna
------------	-------------------------

Remitting

[illegible]

Hur lära sig mer?

Internet

www.rdc-tmdinternational.org

Riksstämman 2014: State-of-the-art

Symposium torsdag kl 13

"Diagnostik i allmäntandvård"

Kurser

Självinläring

Kursutbud?

Malmö högskola | Orofaciala smärtenheten | Per Alstergren